

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Annika Paats

VÄHESE KUULAMISMOTIVATSIOONIGA LASTE KAASAMINE ETTELUGEMISE
KUULAMISSE LASTEAIAÕPETAJATE HINNANGUL ÜHE TARTUMAA LASTEAIA
NÄITEL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: eesti keele õpetaja Ilona Võik

Tartu 2022

Vähese kuulamismotivatsiooniga laste kaasamine ettelugemise kuulamisse lasteaiaõpetajate hinnangul ühe Tartumaa lasteaia näitel

Resüme

Käesoleva bakalaureusetöö uurimisprobleem oli lasteaialaste vähene motivatsioon ettelugemist kuulata, mille tõttu võivad jääda omandamata edasises hariduskäigus vajalikud oskused. Sellest lähtuvalt oli töö eesmärk lasteaiaõpetajate kogemuste põhjal välja selgitada, kuidas saavad lasteaiaõpetajad laste huvi ettelugemise vastu suurendada. Eesmärgi saavutamiseks kasutati poolstruktureeritud intervjuusid kuue lasteaiaõpetajaga. Uurimuse käigus selgus, et mõne lasteaiaõpetaja arvates on laste huvi ettelugemist kuulata piisavalt suur, kuid teiste õpetajate arvates on see huvi siiski liiga vähene. Intervjuudest selgus, et laste huvi ettelugemist kuulata mõjutavad kodused harjumused ning vanemate ja õpetajate eeskuju. Lasteaiaõpetajate arvates tõstab laste motivatsiooni ettelugemist kuulata õpetaja poolt ilmekalt ettelugemine, raamatute tutvustamine ja ettelugemise harjumuse tekitamine varases eas, lastele valikuvabaduse andmine, seoste loomine raamatutekstide ja multikategelaste vahel ning dramatiseeringud. Samuti ilmnes, et raamatud peavad olema lastele igal ajal kättesaadavad ja tekst eakohane.

Võtmesõnad: ettelugemine, lugemismotivatsioon, kuulamismotivatsioon

Involvement of children with little listening motivation in listening to a reading in the opinion of kindergarten teachers on the example of a kindergarten in Tartu County

Abstract

The research problem of this bachelor's thesis was the lack of motivation for kindergarten children to listen to the reading, which may result in failure to acquire the necessary skills in further education. On this basis, the aim of the work was to find out, based on the experience of kindergarten teachers, how kindergarten teachers can increase children's interest in reading. Half-structured interviews with six kindergarten teachers were used to achieve the goal. The study revealed that some kindergarten teachers believe that children's interest in listening to a reading is high enough, but other teachers believe that this interest is too low. Interviews revealed that children's interest in reading is influenced by home habits and role models in the form of parents and teachers. In the opinion of kindergarten teachers, the motivation of children to listen to the reading of the reading by a teacher increases vividly, introducing books and creating a habit of reading at an early age, giving children freedom of choice, creating connections between book texts and cartoon characters, and dramatizations. It also appeared that books should be available to children at any time and that the text should be age-appropriate.

Keywords: reading, reading motivation, listening motivation

Sisukord

Resümee	2
Abstract	3
Sissejuhatus	5
Teoreetiline ülevaade	6
Ettelugemise mõju lapse arengule	6
Laste sõnavara ja jutustamisoskus	7
Laste tähelepanu ja kuulamisoskus	8
Erivajadusega lapse tähelepanu ja keskendumisvõime	9
Metoodika	10
Valim	10
Andmete kogumine	11
Protseduur	11
Tulemused	12
Arutelu	17
Töö praktiline väärtus, tugevused, kitsaskohad ja soovitusel	19
Tänuõnad	19
Autorsuse kinnitus	20
Kasutatud kirjandus	21
Lisa 1. Intervjuu küsimustik	24
Lisa 2. Väljavõte transkriptsioonist	25
Lisa 3 Väljavõte kodeerimisest	26

Sissejuhatus

Elus edukalt hakkama saamise eelduseks on soov ladusa kõne ja laia sõnavara abil ennast teistele mõistetavaks teha ja ise teisi mõista (Hiiepuu, 2011). Tänapäeval on tehnoloogiline areng olnud kiire ning seetõttu on lapsed üha rohkem ümbritsetud nutiseadmetega ja internetiga, mis tekitavad lastes rohkem huvi, ja raamatute lugemine jääb tagaplaanile. Seetõttu on tänapäeval õpetajate jaoks suureks väljakutseks tekitada lastes rohkem kirjandus- ja lugemishuvi (Niitra, 2016).

Paljud uuringud on kinnitanud ettelugemise positiivset mõju. USA-s viidi läbi uuring, kus selgitati välja, et lasteraamatute ettelugemisel on suur roll laste sõnavara rikastamisel (Logan *et al.*, 2019). Lapsed, kellele loeti rohkem raamatuid, olid keeleliselt vastuvõtlikumad ja nende eneseväljendusoskus kõrgemal tasemel (Trelease, 2019). Samuti peetakse raamatu vaatamist ja lugemist väga oluliseks lapse ja vanema ühistegevuseks, mis last arendab (Munzer *et al.*, 2019). Ka kõne arengu toetamiseks on lihtsaim viis oma lapsega koos raamatuid lugeda ja suhelda (Lowry, 2016). Samuti on varasematest uuringutest Eestis välja tulnud, et ettelugemine mõjutab positiivselt ka lapse kuulamisoskust ja tähelepanu arengut (Härm, 2020) ning ergutab lugemisoskust (Valdmann, 2018). Seega arendab ettelugemine laste kuulamisoskust, rikastab sõnavara ja arendab sellega lapse kõne ja eneseväljendamise oskust, mis omakorda tagavad paremad sotsiaalsed oskused (Padrik, 2016). Samas on lapsi, kes ettelugemise ja raamatute vastu üldse huvi ei tunne või kelle huvi on vähene. Põhjusi selleks on mitmeid, sealhulgas erivajadus (Kõrgesaar, 2020). Vähese kuulamismotivatsiooniga lastel jäävad aga omandamata need oskused, mis edasises hariduskäigus vajalikud on. Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava rõhutab laste huviga arvestamist kirjaoskuse arengus (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2011). Kõrgesaar (2020) väidab, et ka õpiraskustega lapsed saavad elus hästi hakkama ja on edukad, kui sekkumine ning tugi on õigeaegsed. Seetõttu on oluline, et lasteaiasõpetaja märkaks probleemi õigeaegselt ning leiaks lahendusi sekkumiseks ja lapse motiveerimiseks (Kutsestandard. Õpetaja, ..., 2020).

Teoreetiline ülevaade

Ettelugemise mõju lapse arengule

Ettelugemine suurendab laste sõnavara ja arusaamist tekstist. USA-s viidi läbi uuring, kus selgitati välja, et lasteraamatute ettelugemisel on suur roll laste sõnavara rikastamisel (Logan *et al.*, 2019). Trelease (2019) on samuti oma raamatus „Read-Aloud Handbook“ paljudele USA-s läbiviidud tekstimõistmise uuringutele toetudes leidnud, et lapsed, kellele loeti regulaarselt ette, olid üleriiklike testide sooritamisel oluliselt edukamad kui lapsed, kellele loeti ette vähem ja ebaregulaarselt. Testide mõte oli kontrollida laste arusaamist tekstidest (Trelease, 2019). Torppa jt (2019) leidsid, et teksti mõistmine ajendab last rohkem iseseisvalt lugema.

Ettelugemine parandab laste õppimist ja kuulamisoskust (Sandall *et al.*, 2003). Ettelugemise käigus on hea õpetada lastele kuulamist (Sandall *et al.*, 2003) ning tekitada lastes huvi ka raamatute lugemise vastu (Hallap & Padrik 2008; Waugh *et al.*, 2013). Kui õpetaja loeb lastele ette, tutvuvad lapsed ka nende raamatutega, mida nad ise ei loeks, sest lastele, kellel on raskusi lugemisega ja seetõttu sõnade mõistmisega, mõjub õpetaja poolt ilmekalt ettelugemine teksti ellu äratamisena (Waugh *et al.*, 2013). Lastekirjanduslikud tekstid ja rohked piltlikud väljendid panevad lapsi mõtetes pilte ette kujutama (Sandall *et al.*, 2003). Samuti leidsid Waugh jt (2013), et lapsele ette lugedes kuulevad lapsed sellisid sõnu ja väljendeid, mida vestluse käigus ei pruugi kuulda. Seega arendab ettelugemine ka laste sõnavara.

Üheks last arendavaimaks ühistegevuseks peetakse koos lapsega raamatu vaatamist ja lugemist (Munzer *et al.*, 2019). Lastega koos lugemine on heaks aluseks lapse suhetele oma kaaslastega, laiendades lapse sõnavara ning suhtlemisoskust, ning võimaldab samaaegselt ettelugejaga rääkida ja suhelda (Nugin, 2017). Trelease (2019) on leidnud, et ettelugemine võib aidata lapsel probleemidega ja päriseluga paremini toime tulla kui vanem vastava teemalisi raamatuid ette lugedes koheselt selgitab erinevate situatsioonide olemust. Ka Valdmann (2018) on leidnud, et ettelugemine täiskasvanu poolt on üks arendavaid ja sotsiaalseid suhtlemisviise. Koos lugemine on üks ettelugemise viise, mis aitab lapsel end avada, küsimusi küsida ja ise piltide ja kuuldu järgi jutustada. Suurematele annab ettelugemine võimaluse teksti analüüsis oma oskuseid täiendada (Hallap & Padrik, 2008). Kõne arengu toetamiseks on lihtsaim viis oma lapsega koos raamatuid lugeda ja suhelda. Lastega koos lugedes tuleks palju arutleda, näiteks tegelaste, kohtade ja tegevuste üle, samuti

on kasulik rääkida ka tagajärgedest ja arutleda lapsega, miks mingid olukorrad loos tekkisid (Lowry, 2016). Mängimine annab lapsele motivatsiooni õppida, avastada ja luua (Nugin, 2017). Seetõttu tuleks lastele ette lugeda ja loetu põhjal luua dramatiseeringuid või muid rolli-, nuku- või ehitusmänge, millega luuakse seosed loetu ja päriselu vahel.

Raamatute ettelugemine laiendab lapse sõnavara, arendab võimet luua ette loetud loo põhjal kujutluspilte, tekitab huvi lugude vastu. Sellest võib järeldada, et ettelugemine on oluline eeldus lugema ja kirjutama õppimiseks ning koolis hakkama saamiseks, sest lugemisoskuse kujundamine algab enne lugema õppimist. Ettelugemine annab võimaluse lapsel kuulda korrektset keelt, mis on oluliseks eelduseks lugemise ja kirjutamise õppimiseks. Kuna lapsel on kasvamiseks ja arenemiseks vaja eeskujude, siis ühel viisil on selleks ka ettelugemine õpetaja poolt, mis suunab last keelt õigesti kasutama.

Laste sõnavara ja jutustamisoskus

Paljudes uuringutes on leitud, et jutustamisoskus on eeldus kirjaoskusele (Maureen, van der Meij, & de Jong, 2018). Samuti on leitud, et jutustamisoskus on vajalik edukaks kooliteeks (Carmiol *et al.*, 2019; Pinto *et al.*, 2018). Seetõttu on oluline laste jutustamisoskust arendada ja toetada.

On teada, et jutustamisoskuse areng algab juba varases eas, kui lapsed hakkavad omandama sõnavara (Hallap ja Schults, 2017). Areng kestab terve koolieelse ea. Hallap ja Padrik (2008) on välja toonud mitmeid seisukohti, mida tuleks jälgida, et lapsega suhtlemine oleks lapse jaoks arendav. Lapse kõnet tuleks arendada kõikides igapäevatoimingutes, mitte piirduda vaid keele ja kõne valdkonna tegevustega. Üheks võimaluseks lapse jutustamisoskuse arendamisel on teha seda suheldes. Mida enam on lapsel kujutlust, teadmisi, kogemusi erinevatest nähtustest, seda rohkem tal on, millest kõneleda (Hallap ja Padrik, 2008., Hallap ja Schults, 2017).

Jutustamisoskuse arenemise eel on tarvilik omandada teksti mõistmise oskus ning keelevahendite valdamine, mille hulka kuuluvad sõnavormid, lause kujundamine ja sõnavara (Hallap & Padrik, 2008). Lapse sõnavara hakkab kujunema enne teist eluaastat, kui omandatakse esimesed sõnad (Hallap & Padrik, 2008). Teisest eluaastast on lapse lausetes kolm kuni neli sõna, millega kaasneb grammatikareeglite kasutamine kõnes (Smith *et al.*, 2008). Lapse vanuse kasvades ja suhtlemiskogemuse suurenedes laieneb ka tema sõnavara (Hallap & Padrik, 2008; Smith *et al.*, 2008; Hallap ja Schults, 2017).

Selleks, et last õpetada, on oluline teada, millisel tasemel on tema kõne. Hallapi ja Padriku (2008) järgi eristatakse kõnearenduses kolme tasandit. Baastasandi ehk esimese tasandi eesmärgiks on suurendada keelevahendite, näiteks sõnavara või lausemallide valdamist ning arendada nendega talitlemist. Oskuste tasandi ehk teise tasandi eesmärgiks on kõne kasutamise oskus erinevates situatsioonides. Kõnetegevuse tasandi ehk kõrgeima tasandi eesmärgiks on kasutada keelt suhtlemisel, õppija tunnetustegevustes (Hallap & Padrik, 2008).

Tähtis roll jutustamisoskuse arengus on keskkonnal, mille täiskasvanu lapse arendamisele kaasa aidates loob. Jutustamisoskuse arendamise hulka kuulub ka ettelugemine või jutustamine, mille abil saab laps kuulda täiskasvanu kõnet, ja tänu lugeja hääldusele, intonatsioonile ja miimikale, mõistab või proovib mõista laps teksti sisu. Seejärel saab laps iseseisvalt kuulnud ka ümber jutustada, sest ta on lugemise ajal sellele keskendunud ja lugu peas mõtestanud. Üks lihtsamaid viise selliseks teostuseks on anda lapsele võimalus rääkida oma mõnest kogemusest või temale olulisest sündmusest (Nugin, 2017).

Seega on lapse sõnavara pidevaks arendamiseks vajalik lapsega läbi mänguliste tegevuste suhelda. Hallap ja Schults (2017) on samuti väitnud, et lapse kõne arengu jaoks on vaja lapsega rääkida. Täiskasvanu on lapsele eeskujuks, seetõttu tuleb väga hoolikalt oma keelekasutust jälgida. Sõnavara laiendamisele ja jutustamisoskusele aitab kaasa ettelugemine, kooslugemine ja raamatute vaatamine ning piltide järgi jutustamine. Sellisteks tegevusteks on aga vaja, et laps oleks tähelepanelik ja oskaks kuulata.

Laste tähelepanu ja kuulamisoskus

Tähelepanul on oluline roll igapäevaelus nii sotsiaalsetes suhetes kui ka kooliedukuses. Tähelepanu on psüühilise tegevuse suunamine ja keskendumine objektile, mis on isiksuse jaoks tähtis. Tahtliku tähelepanu puhul juhib subjekt lähtuvalt hetkeseisust ise oma tähelepanu konkreetsele objektile, tahtmatu tähelepanu käivitub aga välise stiimuli poolt ning on automaatne ja kontrollimatu (Aru & Bachmann, 2009). Männamaa ja Maratsi (2009) sõnul võimaldab tähelepanumaht ja tajuprotsesside areng lapsel keskenduda mitmele eesmärgile korraga. Tähelepanu arendamise eesmärgist lähtuvalt on tähtis pakkuda lapsele seoste loomise võimalusi (Männamaa ja Marats, 2009) ning ettelugemisel seostada teksti sisu päriseluga (Trelease, 2019).

Tähelepaneliku kuulamise eesmärk Uuseni ja Kärtneri jt järgi on meeldejätmise, keskendudes vaid kuulamisele kuulnud läbi mõtlemata. Kriitiline kuulamine nõuab aga suurt

keskendumist, sisaldades ebaolulise eristamist, analüüsi ja otsustamist (Uusen, 2002; Kärtner *et al.*, 2006). Kriitiline kuulamine on ühtlasi ka kõige mitmekesisem kuulamise liik õppimise ja õpetamise seisukohalt (Uusen, 2002).

Et kuulamisoskust arendada, on tähtis, et lapsed kuuleks erinevaid tekste: argi- ja stiliseeritud, realistlikke ja fantaasiatekste (Hallap & Padrik, 2008). Seetõttu on oluline lapsega turvalises keskkonnas suhelda ning turvalist keskkonda saab esmalt pakkuda pere. Männamaa ja Marats (2009) järgi peaks vanemad lapsega mängides rääkima, et ära kasutada vajalikud ressursid lapse arenguks, sest laps õpib kuulates kõige paremini. Õpetajad saavad last paremini kuulama ja keskenduma suunata, kasutades ettelugemisel ilmekaid hääletoone, miimikat ja žeste, et lastes rohkem huvi tekitada (Waught *et al.*, 2013).

On teada, et lapse tähelepanu on lühiajaline, tema emotsioonid on tugevad ja enesekindlus kõikuv. Erivajadustega laste tähelepanu on tihti veelgi lühiajalisema kestusega. Seega on täiskasvanu ülesandeks last oma juhendamise ja eeskujuga toetada. Laps vajab lisaks reeglitele tunnustust, rutiini ja turvalisust (Männamaa & Marats, 2009).

Erivajadusega lapse tähelepanu ja keskendumisvõime

Erivajaduse mõistet on õpiraskuste kirjeldamiseks kasutatud juba aastaid. Kui lapsed erinevad oma võimetelt, taustalt ja isiksuseomadustelt sedavõrd, et nende õppimisvajadusi on keeruline rahuldada tavalises keskkonnas, nimetatakse selliseid erinevusi erivajadusteks (Häidkind & Kuusik, 2009; Kõrgesaar, 2020).

EHIS-e andmete põhjal on eri- ja sobitusrühmades käivate last arv aasta-aastalt suurenenud (Eesti Hariduse infosüsteem). Eakaaslastega võrreldes on lastel, kellel esineb suulise teksti mõistmise raskus, piiratum sõnavara ning sellest tulenevalt puudulikum jutustamisoskus. Samuti esineb raskusi lugemisega, kirjutamisega ja arvutamisega. Lapse kiireks aitamiseks tuleks tegutseda koheselt peale puuduste märkamist (Kõrgesaar, 2020). Kõne erivajadusega lapsed võivad olla võimelised end küll suuliselt väljendama, aga lugemis- ja kirjutamiskeskuste tõttu on neil raske sidusat teksti mõista ja luua (Schults *et al.*, 2018). Erivajadusega lapse kõne arengu jaoks on oluline, et tekstid oleksid üles ehitatud lihtsalt, täpselt ja loogiliselt. Tekstide sisu paremaks mõistmiseks peab kasutama illustratsioone. Seega peab erivajadustega lapsega suheldes jälgima ka oma kõne tempot, diktsiooni ja sõnastuse keerukust (Hallap ja Schults, 2017; Schults *et al.*, 2018).

Kaasava hariduse põhimõttest lähtuvalt tuleb igale lapsele vastavalt tema eripärale võimaldada kvaliteetse hariduse omandamine, mille eesmärk on laste igapäevaeluks

ettevalmistamine (Häidkind ja Kuusik, 2009). Samas on Häidkind ja Kuusik (2009) ära märkinud ka probleemi kaasava hariduse põhimõttes, mis väljendub laste hariduse mahajäämuse suures grupis õppides, kus on õpetajal õpetades keeruline arvestada erineva tasemega õppijatega. Seega on oluline abivajavat last õigeaegselt märgata ja varakult sekkuda, pakkudes erinevaid võimalikke individuaalseid lahendusi kvaliteetse hariduse kättesaadavaks tegemisel juba lasteaias (Kutsestandard. Õpetaja, tase..., 2020). Ka erivajadusega lastele tuleks pakkuda ettelugemist, mis aitab kaasa parema edasise hariduse saamisele.

Käesoleva bakalaureusetöö uurimisprobleem oli lasteaialiste vähene motivatsioon ettelugemist kuulata, mille tõttu võivad jääda omandamata edasises hariduskäigus vajalikud oskused. Sellest lähtuvalt oli töö eesmärk lasteaiapäetajate kogemuste põhjal välja selgitada, kuidas saavad lasteaiapäetajad laste huvi ettelugemise vastu suurendada. Eesmärgi saavutamiseks püstitati järgnevad uurimisküsimused:

- 1) Missuguseks hindavad lasteaiapäetajad oma rühma laste motivatsiooni ettelugemist kuulata?
- 2) Millest järeldavad lasteaiapäetajad, et mõni laps on ettelugemise kuulamiseks vähemotiveeritud?
- 3) Mis põhjustab lasteaiapäetajate arvates laste huvipuudust ettelugemise kuulamise vastu?
- 4) Millised võimalused on lasteaiapäetajatel laste kuulamismotivatsiooni tõstmiseks?

Metoodika

Valim

Töös kasutati mugavusvalimit: uuringus osalesid need õpetajad, kellega oli töö autoril lihtne kontakti saada ning kes olid nõus koostööd tegema (Õunapuu, 2014). Mugavusvalimi kasutamisel ei tehta suuri ja kaugeleulatuvaid järeldusi, kuna vastused peegeldavad uurijale lihtsamini kättesaadavate inimeste arvamusi (Rämmer, 2014). Kuna käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli keskenduda mõningate lasteaiapäetajate arvamustele ja mitte teha suuri üldistusi, siis oli mugavusvalimi kasutamine selle uuringu käigus õigustatud.

Valimi suuruseks oli kuus lasteaiaõpetajat, kes töötavad samas asutuses, aga omavad erinevat vanust ja tööstaaži, mis tegi tulemused võimalikult mitmekesiseks. Nende tööstaaž jäi vahemikku 1,4-49 aastat, keskmiseks tööstaažiks jäi umbes 13,4 aastat. Õpetajate vanus oli vahemikus 32-69 aastat, keskmiseks vanuseks jäi umbes 44 aastat. Uuringus osalemine oli vabatahtlik. Intervjuud viidi läbi üksikhaaval ja erinevatel aegadel. Vastajate anonüümsus tagati nende nimede asemel koodide kasutamisega. Järgnevalt on välja toodud täpsemalt intervjueeritavate koodid (LÕ - lasteaiaõpetaja), mida kasutatakse ka tulemuste peatükis, ning vanus ja tööstaaž.

Kood	vanus	Tööstaaž lasteaia
LÕ1	34	1,4
LÕ2	69	49
LÕ3	49	9
LÕ4	32	4
LÕ5	45	1,8
LÕ6	35	15
Keskmine	44	13,4

Andmete kogumine

Käesoleva bakalaureusetöö jaoks koguti andmeid kvalitatiivselt, sest antud uuring kajastab inimeste isikliku ja sotsiaalse kogemuse uurimist, kirjeldamist ja tõlgendamist. Kvalitatiivses uuringus kasutatakse mugavusvalimina väikest arvu osalejaid (Laherand, 2008). Antud meetodi kasutamine aitab tulemusi põhjalikumalt mõista (Õunapuu, 2014). See oli ka käesoleva töö eesmärk. Uuringu jooksul viidi läbi intervjuud 6 lasteaiaõpetajaga neile sobival ajal ja kohas. Intervjuude toimumine lepitati kokku suuliselt. Õpetajaid intervjueeriti igauht eraldi ja erinevatel päevadel, et tagada intervjueeritavate anonüümsus.

Andmete kogumisel kasutati intervjuude salvestamiseks andmekoguja isikliku telefoni häälsalvestit, kust hiljem laaditi helifail arvutisse. Intervjueeritavatele anti võimalus koheselt helifaili ülekuulamiseks ja vajadusel paranduste tegemiseks, parandused sisestas uurija kirjalikult uurijapäevikusse.

Protseduur

Intervjuud viidi läbi 2021. aasta novembri- ja detsembrikuus, kasutades kvalitatiivset uurimisviisi. Andmete analüüsiks kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi. Kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutatakse uuringutes, mis keskenduvad teksti sisule ja

kontekstile (Laherand, 2008). Induktiivset ehk tavalist sisuanalüüsi kasutatakse millegi kirjeldamiseks, mille kohta ei ole piisavalt teooriaid või uurimusi (Laherand, 2008).

Uuringu jaoks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud, mille puhul sai vajadusel küsimuste järjekorda muuta ning esitada ka täpsustavaid küsimusi (Õunapuu, 2014). Intervjuu küsimuste koostamisel lähtuti bakalaureusetöö uurimisküsimustest. Intervjuu põhiküsimusi oli kokku 18, need on välja toodud lisas 1. Intervjuudega kogutud andmed transkribeeriti TTÜ keeletehnoloogia labori abiga (Alumäe, Tilk & Asadullah, 2018). Transkriptsioonidest tekkinud tekstifailid korrastati ja vaadati hiljem üle kolleegide poolt, et tõsta töö usaldusväärsust. Transkriptsioonid kirjutati kirjastiilis Times New Roman, kirja suurus oli 12, reavahe 1,5 ning kogupikkus oli 18 lehekülge. Väljavõte korrastatud transkriptsioonist on välja toodud lisas 2. Tekstifailid kodeeriti *QCA*map andmetööstuskeskkonnas, mis Mayringi (2014) järgi võimaldab kategoriseerida tekstidokumentidest saadavaid sõnalisi andmeid ja neid tõlgendada. Teksti loeti üle ja kodeeriti mitmel korral. Töö usaldusväärsuse tõstmiseks kasutati kaaskodeerijat, kellega saadi erineva sõnastusega, aga sarnaseid tulemusi. Väljavõte kodeerimisest on välja toodud lisas 3. Tekkinud koodidest moodustati sarnasuse alusel kategooriad, mis moodustasid vastavalt töö uurimisküsimustele.

Tulemused

Lõputöö eesmärk oli lasteaiaõpetajate kogemuste põhjal välja selgitada, kuidas saavad lasteaiaõpetajad laste huvi ettelugemise vastu suurendada. Kogutud kvalitatiivseid andmeid analüüsiti *QCA*map keskkonnas. Kodeerimise kohta on toodud väljavõte lisas 3. Tulemuste illustreerimiseks on välja toodud näiteid intervjuudest, mis on esitatud kaldkirjas. Antud peatükis tuuakse välja uurimistulemused uurimisküsimuste kaupa.

1) Missuguseks hindavad lasteaiaõpetajad oma rühma laste motivatsiooni ettelugemist kuulata?

Analüüsi käigus tekkisid esimesele uurimisküsimusele koodid tähenduslikust lause osast, mille abil uuriti, kui palju üldse lastele ette loetakse, laste suhtumist ettelugemisse, laste tegevusi ettelugemise ajal ja laste harjumust ettelugemist kuulata. Koodid jaotati kaheks kategooriaks: 1) *Harjumused* ja 2) *Suhtumine*. Selgus, et laste harjumused ettelugemist kuulata on õpetajate arvates seotud koduste harjumustega. Leiti, et kui kodus on laps harjunud ettelugemist kuulama ja raamatuid vaatama, siis kuulab laps meeleldi ka lasteaias ja

mujal. Unejutu kuulamist peeti peamiseks harjumuseks, sest sellega olid lapsed õpetajate arvates harjunud nii kodus kui lasteaias. Arvati, et unejuttu ootavad lapsed igapäevaselt.

Näiteks LÕ2: *Lapsed ootavad unejuttu, vaata ei kujutagi magamaminekuid ilma unejututa ette.*

Samas aravati, et tänapäeval ei ole vanematel kodudes tihti aega lastele raamatuid ette lugeda ja leiti, et alternatiivina lastakse lastel jutte kuulata digivahenditest nagu telefon või arvuti. Antud alternatiivi peeti võimalikuks variandiks aeg-ajalt kasutada isegi lasteaias, et tavapärasele ettelugemisele vaheldust pakkuda.

Näiteks LÕ6: *Tänapäeval tehnika ja ka Internetist Youtube'ist leiab igasuguseid huvitavaid jutte, siis vahepeal niimoodi vaheldust pakkuda see ongi, et panen teile täna Youtube'ist mingi unejutu peale, et siis nagu täitsa on rohkem motiveeritud võib-olla kui kuu aega järjest lugeda raamatuid, on ju vahepeal lihtsalt nagu natuke teistsugust kaasata.*

Oma rühma laste motivatsiooni ettelugemist kuulata pidas enamus õpetajaid küllaltki heaks. Vaid kahe õpetaja vastustest selgus, et lapsed ei ole motiveeritud ettelugemist kuulama ja tegelevad selle asemel millegi muuga. Vastustest selgus ka, et antud rühmade lapsed on rohkem motiveeritud ise raamatuid sirvides pilte vaatama ja õpetajaga koos piltide järgi jutustama.

Näiteks LÕ4: *Neljateistkümnest üksteist on huvitunud. Kindlasti paar kaks, kolm last pole, siplevad. Et aga mitte rohkem, et teised ikkagi kuulavad. LÕ1: Samas on jällegi see, et lasteaias nagu raamatuid meeldib vaadata, aga nad ongi see, et nad tahavad rohkem neid pilte vaadata kui teksti kuulata. LÕ3: On selliseid, kellele väga meeldib, aga on ka selliseid, kes jõuavad ainult paar-kolm minutit oodata ja juba nad on läinud.*

2) Millest järeldavad lasteaiasõpetajad, et mõni laps on ettelugemise kuulamiseks vähemotiveeritud?

Teisele uurimisküsimusele tekkinud koodidest moodustus kaks kategooriat 1) *Laste tegevus ettelugemise ajal* ja 2) *Lapse tegevus, kui kuulata ei soovi*. Lasteaiasõpetajate hinnanguil järeldavad nad ettelugemise kuulamise vähest motiveeritust mõningatel lastel järgnevate tegevuste kaudu:

- laps ütleb konkreetselt, et ta ei taha kuulata;

- laps tegeleb muude tegevustega (joonistab, kirjutab, mängib mänguasjadega, sahkerdab, niheleb, rabeleb käte ja jalgadega, segab teisi hääliitsustega, laulab, kiusab teisi lapsi näiteks hommikuringis särgist või juustest sakutades);
- lähivad juurest ära teise tuppa mängima, põgenevad.

Näiteks LÕ5: *No kes lausa väljendab, et ta ei taha või siis kipub ära minema selle koha peal, kus jutu lugemine toimub või tegeleb oma asjadega, seal sahmib, võimleb üles-alla, pikali püsti on ju, et kui siis leiab mingi vaibanurgakese või tekinurgakese, millega hoopis mängida, teeb mingeid hääli hoopis siis ta ei saa samal ajal kuulata.*

Samas leidsid kaks õpetajat, et isegi kui laps niheleb või jääb mulje, et ta ei kuula, siis mõnel korral on juhtunud, et hiljem on lapsel ikkagi teksti sisu meeles. Sellest järeldati, et laps suudab mõnikord ka muude tegevuste ajal kuulata ja alati ei tasu järeldusi teha ainult visuaalselt nähtava põhjal, vaid tuleks kontrollida mingite küsimuste või vestluste käigus, kas laps on tekstist aru saanud.

Näiteks LÕ1: *Ta läks teistest eemale hoopis, mängis näiteks samal ajal autodega, aga samas tal oli mõnikord mingi lõik sellest tekstist põhimõtteliselt sõna-sõnalt peas, et ta kogu aeg nagu omas mullis ta ikkagi nagu kuulas seda juttu, ainult õpetajale tundus nagu ta ei kuulaks.*

3) Mis põhjustab lasteaiaõpetajate arvates laste huvipuudust ettelugemise kuulamise vastu?

Kolmandale küsimusele tekkinud koodidest moodustus üks põhikategooria, milleks oli *Põhjused*. Leiti, et vähest huvi ettelugemise kuulamise vastu võivad põhjustada mitmed asjaolud:

- laste vanus;
- erivajadus;
- lapse huvidele mittevastav raamat;
- kodused harjumused ja eeskujud.

Toodi välja, et kui laps on liiga väike ja kesise sõnavaraga, siis ei pruugi ta ettelugemist kuulata, sest ei saa teksti sisust aru. Samuti leiti, et erivajadusega lapsed ei suuda piisavalt keskenduda keerukale tekstile ja vajavad väga lihtsakoelisi ning lühikesi sõnumeid teksti mõistmiseks. Pikad ja keerukad tekstid on erivajadustega lapse jaoks väsitavad.

Näiteks LÕ4: *Ta ei taha, kuule no üks laps on tegelikult autist, onju, sellised müsteeriumid ja fantaasiamaailmad on võib-olla nende jaoks natuke segased, nad lihtsalt väsivad ära ju.*

LÕ3: *No mul on olnud praegu nii väiksed alles, no nelja aastaselt ma ootan midugi muud kui kahe aastaselt.*

Vähese kuulamishuvi peamiseks põhjuseks peeti koduseid harjumusi. Arvati, et paljudes kodudes loetakse vähem ette kui lasteaias ja peredes puuduvad harjumused koos raamatuid lugeda, vaadata. Selle põhjuseks toodi omakorda välja digivahendite kuritarvitamine. Arvati, et lapsed on liiga palju arvutites ja telefonides ning mängivad mängu. Samuti arvati, et lastel ei ole piisavalt eeskujusid, sest ka vanematel puudub huvi raamatute ja lugemise vastu ning selle asemel hoopis viibivad palju aega ekraanide ees.

Näiteks LÕ1: *Ekraanid see on puhtalt. Minu enda rühma kogemusel, samas ma tootsin ühe põhjusena välja kindlasti ka selle, et lastevanematel endal on ajapuudus või vähene huvi selle vastu. Ma arvangi, et see on juba kodust kaasa tulnud, et kas nad oskavad ja tahavad kuulata. Tänapäeval mulle tundub, et polegi nagu enamikes kodudes raamatud, ainult ekraanid.*

4) Millised võimalused on lasteaiatöötajatel laste kuulamismotivatsiooni tõstmiseks?

Viimasele uurimisküsimusele tekkis enim koode, millest moodustusid järgnevad kategooriad: *kuulamishuvi, ettelugemise kestus, raamatunäited, motiveerimisnippid.* Intervjuudest selgus, et lapsed kuulavad kõige motiveeritumalt eelkõige unejutte, aga ka õppetegevuste käigus selliseid lugusid, mida loetakse õpetaja poolt ette ilmekalt. Ilmekas ettelugemine tekitab lapses rohkem huvi loo edasise käigu vastu, sest loob lapsele kujutluspildi tegelaskujudest. Õpetajad loevad lastele ette igapäevaselt keskmiselt 10-20 minutit korraga. Vahel läheb unejuttu ette lugedes kauemgi. Raamatunäidetest toodi esile eelkõige unejuturaamatuid ja muinasjuturaamatuid, näiteks „Sipsik“, „Sööbik ja Pisik“, „Karneval ja kartulisalat“, „Mõmmi läheb tuttu“, aga ka õpperaamatuid loomade, lindude ja putukate elust, näiteks „Mesilaste elu“, „Mina olen sipelgas“. Samuti toodi välja, et väga oluline on lastele ette lugeda luuletusi ning neid hiljem koos lastega analüüsida, et luuletuse tähendusest aru saada ja luuletust mõtestada.

Näiteks LÕ1: *Lastele suunatud juturaamatuid, no me oleme igasuguseid, selles suhtes et loomadest inimestest ja selliseid nagu õpetuslike lugudega raamatuid on, et kui midagi näiteks juhtub, et siis kuidas nagu seal noh, olukorrad lahenesid, et ... Näiteks selliseid tekste*

või noh, hetkel on meil Kaka ja kevad, sest selle vastu on huvi suur ja eriti noh, see esimene lugu sealt. Aga mingeid selliseid muinasjuturaamatuid ja üldjoontes, kus ei ole väga nagu järjejuttu nii-öelda praegu.

Intervjuudest selgus, et motiveerimaks lapsi ettelugemist kuulama on palju erinevaid nippe. Soovitati katsetada ja igale lapsele leida omanäoline lahendus. Oluliseks peeti järgnevaid nippe: ettelugeja ilmekus, valikuvabadus lasta lapsel ise raamat valida, raamatute mitmekülgne valik, raamatute vastavus vanusele, alustada harjumuse tekitamisega juba varasest lapseast (näiteks sõimerühmas), paluda lapsel kodust kaasa võtta oma lemmikraamat ja seda kõigile tutvustada ning ette lugeda (õpetaja ise või kui laps oskab ja soovib, siis laps ise), lubada lapsel lihtsalt pilte vaadata ja raamatuga tutvuda, väiksematele lastele ette lugedes koos lapsega pilte vaadata, lastega koos piltide järgi jutustada raamatus toimuvast, raamatust ette loetud lugude dramatiseerimine, raamatud peavad olema kättesaadavad igal ajal, raamatunädalad, muinasjutunädalad, raamatu teksti keerukus vastavalt lapse vanusele ja isegi ise raamatute valmistamine-köitmine, et luua isiklik side raamatuga. Huvitava asjaoluna toodi veel välja, et kuna tänapäeval on digimaailma laste ümber väga palju, siis võiks luua seoseid multifilmide ja raamatute vahel. Näiteks toodi välja, et kui hetkel on mingi multifilm laste seas väga populaarne, siis tasuks rühma muretseda samanimeline raamat, et lapsed saaksid võimaluse luua tegelaste vahel seos, vaadata ise pilte ja lõpuks kuulata ettelugemist ning leida multifilmi ja raamatu vahelistest seostest nii sarnasusi kui erinevusi.

Näiteks LÕ4: Ja kui ongi, näed, ütleme seal keegi seal tulid Sipsiku multikas on ju siis lapsed hästi rääkisid sellest, et siis kohe tuligi Sipsiku raamat rühma või kui nad rääkisid lemmikmultikast veel teinekord Pipi, siis me võtsime kohe nagu Pipi nagu rühma, et täpselt see, mida, nagu lapsed ise nagu välja käinud on ja rääkinud.

Erivajadustega laste suhtes anti soovitus pakkuda lapsele tähelepanu üks ühele, koos lugeda või pilte vaadata ja vajadusel laps sülle võtta ning lähedust ja turvatunnet pakkuda. Samuti pöörati tähelepanu, et õpetaja peab olema tähelepanelik ja ära tabama õige hetke, kui lapsel tekib väikseimgi huvi raamatu vastu. Eelkõige peeti oluliseks, et ei tohi alla anda, peab olema järjepidev ja väikese aja tagant ikka uuesti proovima ette lugeda, et selleks saaks lapse jaoks harjumus.

Näiteks LÕ5: *Et tõesti tabaaegi see hetk, kui, kui ta on võtnud raamatu ja vaikselt siiski minna talle ligi lugeda talle seda raamatut, mis ta on kätte võtnud. Et lihtsalt see õige moment nagu leida ja, ja muidugi proovida siis ette sööta erinevaid raamatuid.*

Arutelu

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli lasteaiaõpetajate kogemuste põhjal välja selgitada, kuidas saavad lasteaiaõpetajad laste huvi ettelugemise vastu suurendada. Eesmärgist lähtuvalt püstitati neli uurimisküsimust, mis võeti intervjuu küsimuste koostamisel aluseks.

Esimese küsimusega sooviti teada saada, missuguseks hindavad lasteaiaõpetajad oma rühma laste motivatsiooni ettelugemist kuulata. Selgus, et enamus õpetajaid peab oma rühma laste motivatsiooni ettelugemist kuulata küllaltki heaks. Toodi välja, et neil lastel, kellele on raamatuid tutvustatud ja ettelugemist teostatud varajases east saati, on rohkem motivatsiooni kui lastel, kes ei ole harjunud ettelugemist kuulama ja sellele keskenduma. Enim motivatsiooni ettelugemist kuulata täheldati unejuttude ajal, sest arvati, et unejuttu on harjutud ka kodus kuulama. Samas toodi välja ka asjaolu, et mõned lapsed, kes ei taha kuulata ettelugemist, soovivad siiski raamatuid lehitseda ja pilte vaadata. Lapsega koos ühiseks tegevuseks on hea temaga raamatut vaadata ja lugeda juba varasest east alates (Munzer *et al*, 2019).

Veel selgus, et vanemate kiire elutempo tõttu on paljud lapsed harjunud lugusid kuulama digivahendite kaudu. Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2011) juhib tähelepanu digimaailma lõimimisele teiste valdkondadega, seetõttu võib digivahendi abil jutu kuulamine olla üks alternatiiv ettelugemist kuulata. Seega võib öelda, et kuigi paljud lapsed on motiveeritud ettelugemist kuulama, siis osade lastega, kes ei ole motiveeritud, saab erinevaid lähenemisviise kasutades motivatsiooni tõsta.

Teise uurimisküsimusega sooviti teada saada, millest järeldavad lasteaiaõpetajad, et mõni laps on ettelugemise kuulamiseks vähemotiveeritud. Intervjuudest selgus, et tihti on lapsed nii ausad ja ütlevad otse, et ei taha kuulata. Õpetajate kirjelduste järgi oli vähest motivatsiooni märgata kõrvalistest tegevustest ettelugemise ajal. Täheldati selliseid kõrvalisi tegevusi nagu mänguasjadega mängimine, teiste laste segamine, valju häälega vahele rääkimine ja teiste juurest ära minek. Männamaa ja Marats (2009) ning Trelease (2019) on leidnud, et lapse tähelepanu saab arendada, luues seosed teksti sisu ja päriselu vahel. Siinkohal on huvitav välja tuua, et kahest intervjuust selgus siiski tõsiasi, et õpetajal tuleb olla

tähelepanelik ka nende laste suhtes, kes näiliselt ei kuula, sest mõned lapsed suudavad kõrvaliste tegevuste käigus ettelugemist kuulata ja teksti sisust aru saada. Seega ei saa vaid visuaalsel teel järeldada, kas laps tegelikult kuulab või mitte. Õpetaja peab läbi erinevate tegevuste suutma saada lastelt tagasisidet, kas teksti sisu on mõistetud või mitte.

Kolmanda uurimisküsimusega sooviti teada saada, mis põhjustab lasteaiaõpetajate arvates laste huvipuudust ettelugemise kuulamise vastu. Kõikides intervjuudes toodi välja, et vähest motivatsiooni ettelugemist kuulata võivad põhjustada järgnevad asjaolud: lapse vanus, lapse erivajadus, vanusele mittevastav tekst, kodused harjumused ja eeskju puudumine. Leiti, et kesise sõnavaraga väikelapse motiveerimiseks tuleb tegeleda esialgu lastele raamatute tutvustamisega teistel viisidel kui ettelugemine. Võimalustena toodi välja täiskasvanuga koos raamatu lehitsemist ja piltide vaatamist ning piltide järgi jutustamist. Ka varasematest uuringutest on välja tulnud, et last arendab vanemaga koos raamatu lugemine ja vaatamine, sest loob vanemaga läheduse ja turvatunde (Munzer *et al.*, 2019). Samuti soosib lapsega koos raamatu vaatamine ja jutustamine lapse kõne arengut (Lowry, 2016).

Intervjuudest selgus, et nii väikelaste kui erivajadustega laste tähelepanu on lühiajaline ning nad ei suuda keskenduda pikkade ja keerukate tekstide kuulamisele, seetõttu on oluline, et etteloetavad tekstid oleksid lihtsad, konkreetset ja lühikesed. Ka varasemalt on öeldud, et erivajadusega laps vajab lihtsakoelisi ja loogilise ülesehitusega lauseid ning ettelugeja selget diktsiooni (Hallap ja Schults, 2017; Schults *et al.*, 2018).

Ettelugemise kuulamise vähese motivatsiooni peamiseks põhjuseks toodi välja negatiivsed kodused harjumused ja eeskjude puudumine. Selgus, et õpetajate arvates soosib tänapäevane kiire elutempo rohkelt digiseadmetes aega veetmist ning paljudes kodudes ei loeta piisavalt ette ja puuduvad harjumused koos raamatuid lugeda ja vaadata. Paljudel vanematel endil puudub huvi raamatute vastu, seetõttu ei ole lastel ka eeskjusid, keda järgida. Kuna lapsed on tänapäeval tihti rohkem huvitunud nutiseadmetest ja internetist kui raamatutest, on õpetajate jaoks suureks väljakutseks lapsi motiveerida rohkem raamatutega tutvuma (Niitra, 2016). Siinkohal saavad õpetajad olla ise suuresti eeskjudeks.

Viimase uurimisküsimusega sooviti teada saada, millised võimalused on lasteaiaõpetajatel laste kuulamismotivatsiooni tõstmiseks. Leiti, et võimalusi on mitmeid ja iga lapse eripäraga arvestades on võimalik lapsi motiveerida ettelugemist kuulama. Õpetajate sõnul on oluline, et lastele etteloetavad raamatud oleksid eakohased, mille tekst oleks lapse jaoks arusaadav ja huvitav. Sandalli jt (2003) arvamuse kohaselt tekib lastel tekstist

kujutluspilt, kui õpetaja on ettelugemisel kasutanud ilmekust. Sellise järelduseni jõuti ka õpetajate intervjuerimise käigus.

Lisaks selgus, et ettelugemise kuulamise motiveerimisel on oluline eeltöö, kus lapsed tutvuvad raamatutega juba varakult. Peeti oluliseks, et lastel oleks raamatuid valides valikuvabadus - selleks peaks rühmades olema palju erinevaid raamatuid, mis oleksid laste jaoks vabalt kättesaadavad igal ajal. Lastel peab olema võimalus ise raamatuid lehitseda, pilte vaadata ja võimalusel koos täiskasvanuga piltide abil jutustada. Veel ilmnas, et on oluline tähtsustada lapse valikuid ja lasta lapsel oma kodust võtta raamatuid, mis talle meeldivad, ning neid tutvustada ja teistele ette lugeda. Õpetajad arvasid, et laps võib raamatuga lähedasemaks saada, kui ta saab omale ise raamatu meisterdada. Samuti leiti, et seostamine muu eluga muudab raamatute ettelugemise kuulamise atraktiivsemaks, mida on täheldatud ka varasemalt (Trelease, 2019). Näiteks toodi võimalus seostada raamatu- ja multikategelasi ning ühest intervjuust selgus veel, et raamatu tekstide dramatiseerimine on üheks väga heaks võimaluseks ettelugemise kuulamist motiveerida. Kokkuvõtteks võib öelda, et ettelugemise kuulamise motiveerimiseks on mitmeid võimalusi, mida tasub erinevates olukordades katsetada. Peamine on olla järjepidev ja mitte alla anda.

Töö praktiline väärtus, tugevused, kitsaskohad ja soovitused

Käesoleva bakalaureusetöö praktiline väärtus on see, et lasteaiaõpetajad, kellel puuduvad veel suured kogemused, saavad ideid, kuidas motiveerida lapsi ettelugemist kuulama. Algajad lasteaiaõpetajad, sealhulgas käesoleva töö autor, saavad antud ideid koheselt oma töös kasutada. Samuti võib antud bakalaureusetööst kasu olla lastevanematel, kes soovivad oma lapsi rohkem motiveerida ettelugemist kuulama ja raamatute vastu huvi tundma.

Bakalaureusetöö tugevuseks saab lugeda, et intervjueritavad olid erineva tööstaaži ja vanusega. Seega saadi koguda erinevate kogemustega õpetajate arvamusi. Töö kitsaskohaks võib lugeda asjaolu, et töö autoril on vähene lasteaia töötamise kogemus ja vähene uurimiskogemus, mis oleks andnud ideid põhjalikumateks uurimisküsimusteks. Seega koorus välja vähe ideid vähese kuulamismotivatsiooniga laste motiveerimiseks. Edasistes uuringutes võiks keskenduda näiteks mõne konkreetse meetodi tõhususe uurimisele ning kaasata selleks rohkem lasteaiaõpetajaid, et leida veelgi rohkem võimalusi laste motiveerimisel ettelugemist kuulata ja et tulemuste põhjal oleks võimalik teha üldistusi suuremale inimgrupile.

Tänuõnad

Töö autor tänab lasteaia juhtkonda heasoovliku suhtumise eest üliõpilase uurimistöösse, andes loa intervjuude läbiviimiseks. Suured tänuõnad lasteaiaõpetajatele, kes osalesid uurimuses. Töö autor tänab juhendajat Ilona Võiku, kes autorit nõustas, toetas ja motiveeris.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Annika Paats

/Allkirjastatud digitaalselt/

22.05.2022

Kasutatud kirjandus

- Alumäe, T., Tilk, O., & Asadullah. (2018). *Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech Baltic HLT*. <http://bark.phon.ioc.ee/webtrans/>
- Aru, J., Bachmann, T. (2009). *Tähelepanu ja teadvus*. Tänapäev.
- Carmiol, A., Matthews, D., & Rodriguez-Villagra, O. (2017). How children learn to produce appropriate referring expressions in narratives: the role of clarification requests and modeling. *Journal of Child Language*, 45(3), 736-752.
- Hallap, M., & Padrik, M. (2008). *Lapse kõne arendamine*. TÜ Kirjastus
- Hallap, M., & Schults, A. (2017). Eesti laste esmane sõnavara ja selle kujundamine. *Eripedagoogika*, 53, 59–66.
- Haridusstatistika keskosakond (s.a). *Eesti Hariduse Infosüsteem*. <https://www.haridussilm.ee/>
- Hiiepuu, E. (2011). *Kõnelemine*.
http://vana.oppekava.ee/index.php/LINK_21._K%C3%B5nelemine
- Häidkind, P. & Kuusik, Ü. (2009). Erivajadustega laps koolieelses lasteasutuses. E.Kulderknup (Toim), *Lapse arengu hindamine ja toetamine* (lk 22-64). Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Härm, K., (2020). *Ettelugemise mõju kuulamisokuse arendamisel ja iseseisva lugemishuvi tekitamisel 2. klassi õpilaste näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2011). *Riigi Teataja*.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Kutsestandard. (2020). *Õpetaja*. Tase 6.
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10747319>
- Kõrgesaar, J. (2020). *Sissejuhatus hariduslike erivajaduste käsitlemisele*. TÜ Kirjastus.
<https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/58353/9985566297.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Kärtner, P., Maiberg, L., Rikker, M., Tuuling, L., & Voltein, E. (2006). *Õppematerjal koolieelsete lasteasutuste eesti keele kui teise keele õpetajate põhi- ja täienduskoolituseks*. <https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/11800>

- Laherand, M. L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Sulesepp
- Lowry, L. (2016). *Helping Children with Language Delay Develop. Theory of Mind*.
[//www.hanen.org/Helpful-Info/Articles/Helping-Children-with-Language-Delay-Develop--Theo.aspx](http://www.hanen.org/Helpful-Info/Articles/Helping-Children-with-Language-Delay-Develop--Theo.aspx)
- Logan, J. A. R., Justice, L., Yumuş, M., & Chaparro-Moreno, L. J. (2019). When Children Are Not Read to at Home: The Million Word Gap. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*: June 2019 - Volume 40 - Issue 5 - p 383-386.
<https://journals.lww.com/jrnldb/toc/2019/06000>
- Maureen, I. Y., van der Meij, H., & de Jong, T. (2018). Supporting Literacy and Digital Literacy Development in Early Childhood Education Using Storytelling Activities. *International Journal of Early Childhood*, 50(3), 371–389.
- Mayring, P. (2014). Qualitative content analysis. Theoretical foundation, basic procedures and software solution. Klagenfurt.
<https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/39517>
- Munzer, T. G., Miller, A. L., Weeks, H. M., Kaciroti, N., & Radesky, J. (2019). Differences in Parent-Toddler Interactions With Electronic Versus Print Books. *Pediatrics* 143 (4). [//pediatrics.aappublications.org/content/143/4/e20182012](http://pediatrics.aappublications.org/content/143/4/e20182012)
- Männamaa, M., & Marats, I. (2009). Lapse üldoskuste areng. Kulderknup. E. (Toim), *Üldoskuste areng koolieelses eas* (lk 5-42). Studium.
- Niitra, M. (2016, 22.jaan). Lugemise jagatud mõnu. *Õpetajate Leht*.
<http://opleht.ee/2016/01/lugemise-jagatud-monu/>
- Nugin, K. (2017). Keel ja kõne. Rmt. K. Nugin, & T. Õun (koost.). *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias*. (lk 211-225). Atlex.
- Padrik, M. (2016). Alakõne. Padrik, M. & Hallap, M. (toim.), *Kommunikatsioonipuuded lastel ja täiskasvanutel: märkamine, hindamine, teraapia*. (lk 305-355). Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Pinto, G., Tarchi, C., & Accorti Gamannossi, B. (2018). Kindergarteners' Narrative Competence Across Tasks and Time. *The Journal of Genetic Psychology*, 179(3), 143-155.

- Rämmer, A. (2014). Valimi moodustamine. K. Rootalu, (Toim). *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Sandall, N., Schramm, K. & Seibert, A. (2003). *Improving Listening Skills through the Use of Children's Literature*. Retrieved from. <http://eric.ed.gov/?id=ED482002>
- Smith, P. K., Cowie, H., & Blades, M. (2008). *Keeleline areng. Laste arengu mõistmine* (Neljas väljaanne) (lk 340-377). TLÜ kirjastus.
- Schults, A., Kivirähk, T., Plado, K., & Häidkind, P. (2018). Hariduslike erivajadustega õpilased põhikoolis. E. Krull, *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Kolmas, täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne (lk 616-672). Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Trelease, J. (2019). *Read-Aloud Handbook: Eighth Edition*. New York: Penguin Books. https://www.amazon.com.br/dp/014312160X/ref=rdr_kindle_ext_tmb
- Torppa, M., Niemi, P., Vasalampi, K., Lerkkanen, M.-K., Tolvanen, A., & Poikkeus, A.-M. (2019). Leisure Reading (But Not Any Kind) and Reading Comprehension Support Each Other—A Longitudinal Study Across Grades 1 and 9. *Child Development*, 91(3), 876-900.
- Uusen, A. (2002). *Emakeele õpetamisest klassiõpetajale*. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli kirjastus.
- Valdmann, B. (2018). *Õpiabi saavate laste lugemisharjumused*. Publitseerimata magistritöö. Tallinna Ülikool.
- Waugh, D., Neaum, S. & Waugh, R. (2013). *Children's Literature in Primary Schools*. Pp 20. Great Britain, UK: MPG Printgroup
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool

Lisa 1. Intervjuu küsimustik

1. Tere! Esmalt küsin Teie vanust ja lasteaia töötatud tööstaaži?
2. Millises vanuses on Teie rühma lapsed praegu?
3. Kui tihti loete sellele rühmale raamatuid ette? (Kas regulaarselt või siis, kui selleks võimalus tekib?)
4. Millal toimub teie rühmas ettelugemine? (Enne lõunauinakut, või muul ajal)?
5. Kui pikalt ajalises mõttes te keskmiselt lastele ette loete?
6. Milliseid raamatuid ette loete?
7. Kes Teie rühmas tavaliselt ette loeb? (Kes teeb ettepaneku ette lugeda?)
8. Kuidas lapsed suhtuvad ettelugemisse?
9. Kuidas hindate kogu rühma ettelugemise kuulamist (nt kas kõik kuulavad huviga või mitte)
10. Kui leidub lapsi, kes ei taha, et talle ette loetaks, siis millistest laste tegevustest Te seda järeldate?
11. Kuidas Te sellele reageerite kui laps ei soovi kuulata?
12. Mis on Teie arvates põhjuseks, miks lastel puudub huvi ettelugemise vastu?
13. Kui saate võrrelda oma varasemaid tööaastaid ja praegust olukorda, siis kas märkate laste suhtumises ettelugemisse mingeid muutusi?
14. Mida teete lastega, kes ettelugemise vastu huvi üles ei näita ja on apaatsed või segavad teiste kuulamist?
15. Kas laps peab Teie arvates koos teistega kuulama? (Miks? Põhjendage oma arvamust)
16. Kuidas hindab õpetaja oma võimalusi last kuulama motiveerida?
17. Milliseid nippe õpetaja kasutab laste motiveerimisel? (Palun täpsustada)
18. Mida Te sooviksite veel teema kohta lisada?

Ma tänan, et leidsite aega intervjuul osalemiseks!

Lisa 2. Väljavõte transkriptsioonist

LÕ1: Raamatu nimesid mõtled või et üldse, millist tüüpi. Lastele suunatud juturaamatuid, no me oleme igasuguseid, selles suhtes et loomadest inimestest ja selliseid nagu õpetuslike lugudega raamatuid on, et kui midagi näiteks juhtub, et siis kuidas nagu seal noh, olukorrad lahenevad, et. Selliseid raamatuid kasutame ka õppetegevuses tunnetest, mis räägivad või emotsioonidest.

Intervjueerija: Kes teie rühmas tavaliselt ette loeb, kes teeb ettepaneku ette lugeda?

LÕ1: Hetkel on meil rühmas abiõpetaja kes enamasti ette loeb, aga ütleme siis, kui teda ei olnud, siis ikkagi olid õpetajad need, kes ette lugesid. See, kes tuli õhtusesse vahetusse tööle, et see enamasti ikka luges, aga vahel oli ka niimoodi, et keegi keegi teine töötajatest haaras ohjad, et ta loeb ette, et aga. Samas vahest noh, lastel on see lõunaunelugemine on harjumuseks, aga samas nagu õppetegevuse käigus siis ka õpetaja valib, et aga mina näiteks ise õpetajana olen ka öelnud, et teeme. Teeme, lähme, loeme raamatut kuskil lugemisnurgas, aga kahjuks mulle tundub, et...mõtleb. See ongi see, et meil ei ole see huvi pakkunud, et et mina olen ettepanekuid teinud, aga et huvi lugemise vastu ei ole. Samas on jällegi see, et lasteaias nagu raamatuid meeldib vaadata, aga nad ongi see, et nad tahavad rohkem neid pilte vaadata kui teksti kuulata.

Intervjueerija: Mul ongi järgnevalt küsimus, et kuidas lapsed suhtuvad ette lugemisse?

LÕ1: Jah, et noh, meil on enda rühma näitel, mulle tundub, et ongi osad lapsed on need, kes nagu on väga huvitatud ka nagu kaasa haaratud sellest, et loetakse, neile väga meeldib. Ja siis teine grupp ongi need lapsed, kes siis absoluutselt, et tegelikult nagu ei tahagi või neid ei huvita see raamatu lugemine, et ma ei tea, kas see on nagu sellest, et pole ette loetud või ongi nagu muud põhjused, et nii, et, et võib-olla on raske nagu suunata üldse neid kuulama seda raamatut. Et mis võivad olla need põhjused, et.

Intervjueerija: Aga millistest laste tegevustest seda järeldada, et nad ei taha kuulata?

LÕ1: Ekraanid see on puhtalt. Minu enda rühma kogemusel, samas ma toaksin ühe põhjusena välja kindlasti ka selle, et lastevanematel endal on ajapuudus või vähene huvi selle vastu. Ja millest ma järeldan, et nad ei taha, et esiteks on see, et meil rühmas, kui pakkuda lastele üldse välja, et loeksime siis nad ise ütlevadki, et ei, me ei soovi, et vaatame pilte või näiteks ka enne magamaminekut, et kes siis on niimoodi, et...

Lisa 3 Väljavõte kodeerimisest

The screenshot displays the Qcmap.org interface for document coding. The main window shows a document titled "Õ5 (Ma).docx" with several paragraphs of text. The text is annotated with vertical coding unit labels: RQ4-1, RQ4-3, RQ4-2, and RQ4-4. The left sidebar contains a "Question for analysis" section with the question "RQ4: Mis põhjustab lasteaiaõpetajate ...", a "Content analytical technique" section (Inductive Category Formation), and sections for "Definition of selection criterion", "Abstraction level", "Content analytical units", "Coding unit", "Context unit", and "Recording unit". The right sidebar shows a "Category system" with five categories: RQ4-1: tööstaaž, RQ4-2: põhjused ettelugemisest keeldumiseks, RQ4-3: laste vanus praegu, RQ4-4: miks ei ole huvi ettelugemise vastu, and RQ4-5: kas peab kuulama ettelugemist. The bottom of the screen shows a Windows taskbar with the date 06.05.2022 and time 18:30.

Question for analysis
RQ4: Mis põhjustab lasteaiaõpetajate ...

Content analytical technique
Inductive Category Formation

Definition of selection criterion

Abstraction level

Content analytical units

Coding unit
Clear meaning component (seme) in the text

Context unit
...

Recording unit
All Documents
Count multiple codings per document

Category system

- RQ4-1: tööstaaž
- RQ4-2: põhjused ettelugemisest keeldumiseks
- RQ4-3: laste vanus praegu
- RQ4-4: miks ei ole huvi ettelugemise vastu
- RQ4-5: kas peab kuulama ettelugemist

Õ5 (Ma).docx

Nii mina kõigepealt tahan teada saada õpetaja tööstaaži.
Nüüd teine aasta
Ja millises vanuses on teie rühma lapsed praegu?
Meil on segarühm, seal on kõige noorem on kolmeaastane. Kõige vanem on seitsmeaastane.
Kui tihti sellele rühmale raamatuid ette loetakse? Kas regulaarselt või siis, kui võimalus tekib?
Püüame ikkagi lõunaunne minnes raamatut lugeda, kuigi laste huvi selle vastu väga ei ole. Aga väga muul ajal ei, ei loeta lugusid. Kuid jah, lõunaunne minnes ka iga kord, see ei õnnestu.
Kui pikalt ajalises mõttes keskmiselt loetakse?
No umbes viisteist minutit.
Ja milliseid raamatuid?
Erinevaid, oleme proovinud muinasjuturaamatuid, kohati tundub, et need jäävad veidi abstraktseks. Meil on tasanud rühma lapsed. Ja siis selliseid lihtsamaid loeksi siis igapäevaelust Triinu ja Taavi lood ja ja praegu on siis plaanis võtta, et hiipi ja Jannekese lood lühikesed, igapäevast igapäevaelust tulenevad lood. Võib-olla need kõnetavad meie rühma lapsi rohkem, sellised müsteeriumid ja fantaasiamaailma on võib-olla nende jaoks natuke segased.
Kes teie rühmas ette loeb ja kes teeb ettepaneku lugeda?
Vahest lapsed ise tulevad loe seda raamatut. Vastu tuleb lihtsalt pildiraamatuga. Et loe seda raamatut, siis me oleme lugenud seda raamatut, et pildi järgi jutupildi järgi jutustanud või seal on mingid lausekesed ja siis me neid lauseid laiendame, natuke saavad loetud kõik raamatud ette, aga tavaliselt valib õpetaja raamatu.
Kuidas lapsed üldiselt suhtuvad ettelugemisse?
Väga lühikest aega keskenduvad vahest ütlevad lausa, et ma ei taha, et mina ei taha, et jah siis see laps, kes arvab, et ta täna võiks mitte lugeda hakkabki segajaks saama hakkab hääli vahele tegema ja nii edasi, kuigi teised lapsed võib-olla tahaksid kuulata.
Kuidas sa hindad kogu rühma ettelugemise kuulamist?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Annika Paats,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Vähese kuulamismotivatsiooniga laste kaasamine ettelugemise kuulamise ühe Tartumaa lasteaia näitel“, mille juhendaja on Ilona Võik, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigused.